

- Т.С. Смовженко ; Нац. банк України, Ун-т банк. справи. – К. : УБС НБУ, 2010. – 327 с.
6. Супрун Н.В. Управління капіталом страхових компаній : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит / Н.В. Супрун. – Київ, 2014. – 20 с.
 7. Ткаченко Н.В. Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній: теорія, методологія та практика : монографія / Н.В. Ткаченко ; Нац. Банк України, Ун-т банк. справи. – Черкаси : Черкаський ЦНТЕІ, 2009. – 570 с.
 8. Опешко Н.С. Использование перестрахования для управления достаточностью капитала страховой компании / Н.С. Опешко // Страховое дело. – 2014. – № 5. – С. 26-31.
 9. Момот Т.В. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / за ред. Момот Т.В. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 712 с.
 10. Гетьман О.О. Економіка підприємства : навчальний посібник / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал. – 2-ге вид. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.
 11. Машина Н.І. Економічний ризик і методи його вимірювання : навч. посіб. / Н.І. Машина. – К. : ЦНЛ, 2003. – 188 с.
 12. Про страхування [Електронний ресурс] : проект закону України № 9614 від 19.12.2011 р. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=9614&skl=7.
 13. Циделко В.Д. Невизначеність вимірювання. Обробка даних і подання результату вимірювання : монографія / В.Д. Циделко, Н.А. Яремчук. – К. : ІВЦ Вид-во «Політехніка», 2002. – 176 с.

УДК 336.226

Остапчук О.П.
кандидат технічних наук,
доцент кафедри прикладної математики
Національного університету водного господарства і природокористування

Рейнська В.Б.
старший викладач кафедри фінансів і економіки природокористування
Національного університету водного господарства і природокористування

ПОДАТКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена аналізу ситуації, що склалася в українській економіці, яка свідчить про неможливість забезпечити вирішення завдань інвестиційного розвитку тільки на основі саморегуляції ринку. Податкова політика є найефективнішим засобом впливу на інвестиційну активність підприємств. Тому необхідним є посилення ролі держави в інвестиційній сфері, корегування економічної політики, пошук оптимального поєднання державного і ринкового регулювання. На основі аналітичних даних у статті досліджено взаємозв'язок між податковими надходженнями до бюджету та інвестиціями.

Ключові слова: податки, податкове регулювання, інвестиції, інвестиційна діяльність, бюджет.

Остапчук О.П., Рейнская В.Б. НАЛОГОВЫЙ ПОТЕНЦИАЛ РЕГУЛИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИЙ В УКРАИНЕ

Статья посвящена анализу ситуации в украинской экономике, которая свидетельствует о невозможности обеспечить решение задач инвестиционного развития только на основе саморегуляции рынка. Налоговая политика является наиболее эффективным средством воздействия на инвестиционную активность предприятий. Поэтому необходимо усиление роли государства в инвестиционной сфере, корректировка экономической политики, поиск оптимального сочетания государственного и рыночного регулирования. На основе аналитических данных в статье исследована взаимосвязь между налоговыми поступлениями в бюджет и инвестициями.

Ключевые слова: налоги, налоговое регулирование, инвестиции, инвестиционная деятельность, бюджет.

Ostapchuk O.P., Reinska V.B. POTENTIAL TAX ADJUSTMENT OF INVESTMENTS IN UKRAINE

The article analyzes the current situation in the Ukrainian economy, which indicates the inability to provide problem solving investment only on the basis of self-regulation of the market. Tax policy is the most effective way to influence the investment activity of enterprises. Therefore, it is necessary to strengthen the role of the state in relation to investment, economic adjustment policies, search for the optimal combination of state and market regulation. Based on the analytical data in the article explores the relationship between tax revenue and investment.

Keywords: taxes, tax regulations, investment, investment, budget.

Постановка проблеми. Стратегічною метою реформування економіки України є створення соціально орієнтованої ринкової економіки, яка б на основі розвитку національного конкурентоспроможного виробництва забезпечила гідний рівень життя населення, добробут нації в цілому [1, с. 27]. У досягненні цієї мети ключову роль відіграє податкова система, яка у нових економічних умовах розглядається не тільки як джерело доходів бюджету, але й як інструмент фінансового регулювання економіки, що ставить перед нею двоєдине внутрішньо суперечливе завдання: по-перше, наповнення державного та місцевих бюджетів для фінансового забезпечення виконання державою своїх функцій; по-друге, стимулювання економічного розвитку суб'єктів господарювання [8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на достатню теоретичну розробленість питань впровадження інструментів податкового регулювання економіки (Ю.Б. Іванов, А.І. Крисоватий, В.М. Пасенко, А.Ф. Лось [1, с. 14-20; 8]), а також досвід їх ефективного застосування у багатьох країнах світу (Л. Крушвиц, Р. Пайк, Б. Ніл, В.Г. Пансков [3; 6, с. 175; 7]), в Україні податки як інструмент державного регулювання макро- та мікроекономічних процесів, розподілу фінансових ресурсів між суб'єктами господарювання і державою використовуються недостатньо. Заходи податкового регулювання, запровадження яких передбачено Податковим кодексом України, є недостатньо ефективними, не сприяють збільшенню фінансових можливостей господа-

рюючих суб'єктів у процесах відтворення капіталу, а тому потребують удосконалення. Відсутність в Україні виваженої законодавчої, економічної, податкової політики та ефективного податкового механізму стимулювання економічного розвитку суб'єктів підприємницької діяльності має своїм наслідком низькі темпи розвитку та тінізацію економіки [9, с. 25].

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати дослідження, яке полягає у визначенні взаємозв'язку та сили зв'язку між величиною податкових надходжень до державного бюджету та інвестиціями в основний капітал.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі виконання своїх, насамперед фіскальних, функцій система оподаткування тісно взаємодіє із суб'єктами господарської діяльності, які є основними платниками податків. З одного боку, процеси оподаткування відчутно впливають на фінансово-економічний стан підприємств (величину прибутку, обсяги оборотних коштів, можливість вести активну інвестиційну та інноваційну діяльність тощо), з іншого – обсяги податкових надходжень залежать від особливостей організації та діяльності суб'єктів господарювання (форма власності, конкурентоспроможність, рентабельність виробництва, зміна обсягів вироблених товарів або послуг тощо).

В умовах загального зниження обсягів виробництва на фоні наростання ознак рецесії у національній економіці, постає нагальна потреба виведення підприємств із кризового стану та створення нових перспективних виробництв за рахунок підвищення інвестиційної активності в економічній сфері. Що у свою чергу дозволить державі забезпечити необхідний рівень надходжень доходної частини бюджету [10].

Основними інструментами податкового регулювання інвестиційної діяльності на мікрорівні є величина податкових ставок та система податкових пільг. За рахунок їх використання створюються сприятливі або несприятливі умови для інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, які знаходять свій інтегрований вираз у понятті податкового навантаження.

Враховуючи, що податки одночасно збільшують доходи бюджету країни, тим самим формуючи джерела державного фінансування інвестиційних проєктів, і зменшують обсяги власних коштів фізичних та юридичних осіб, обмежуючи їх інвестиційний потенціал, подальший аналіз сутності впливу податків на інвестиції доцільно провести у контексті джерел фінансування інвестиційної діяльності. Саме за такого підходу стає можливим більш глибоке осмислення впливу податків на інвестиції. За даними статистичної звітності, основними джерелами

фінансування інвестицій в Україні є власні кошти суб'єктів господарювання (рис. 1).

Проаналізуємо структуру інвестицій в основний капітал в Україні за джерелами фінансування у 2001–2010 роках.

Проведений аналіз джерел фінансування інвестицій в основний капітал у 2001–2010 роках показав таку структуру загальної величини інвестованих коштів у розрізі окремих джерел:

- кошти державного бюджету – 1863 млн грн, або лише 5,0% у 2001 році і 15599 млн грн або 7,5% у 2010 році від загального обсягу залучених інвестицій в основний капітал. Що свідчить про недостатність державного фінансування необхідних капіталовкладень в економіку, особливо на фоні поглиблення кризових явищ;

- кошти місцевих бюджетів – 1365 млн грн, або 3,7% від всього обсягу залучених інвестицій в основний капітал у 2001 році. Відповідно 6111 млн грн або 2,9% від загального обсягу у 2010 році. Наведені дані дозволяють зробити висновок про недостатність державного фінансування капіталовкладень і на місцевому рівні. На практиці це призводить до виникнення проблем із розвитком комунального сектора економіки та перекидання частини фінансового тягаря щодо забезпечення розвитку соціальної сфери на населення;

- власні кошти підприємств та організацій – 24470 млн грн у 2001 році, або 65,8% від загального обсягу залучених інвестицій в основний капітал. У 2010 році – відповідно, 112989 млн грн, або 54%. Протягом досліджуваного періоду власні кошти підприємств та організацій склали більшу частину коштів інвестованих у основний капітал. Разом з тим протягом періоду 2001–2010 років спостерігається стійка тенденція зменшення частки власних коштів підприємств та організацій у загальному об'ємі інвестицій. Це свідчить про спроби вітчизняних підприємств у складних економічних умовах максимально мобілізувати власні фінансові ресурси для задоволення інвестиційних потреб з метою виживання на ринку та забезпечення мінімального розвитку. Проте стійке зменшення цього показника і досягнення ним у 2010 році найнижчих значень упродовж досліджуваного періоду показує, що на даний час підприємства, власні кошти яких є основним джерелом інвестування в основний капітал, вичерпують свої ресурси;

- кредити банків та інші позики. Сума залучених інвестицій за рахунок даного джерела становила 1982 млн грн у 2001 році або 14,2% від загальної суми інвестицій у основний капітал і, відповідно, 37436 млн грн та 17,9% – у 2010 році. Протягом досліджуваного періоду частка позикових коштів по-вільню, але неухильно зростає. Винятком стали 2009 та 2010 роки, коли сталося значне падіння обсягів кредитування у зв'язку із фінансово-банківською кризою, яка призвела до різкого обмеження реальних фінансових можливостей комерційних банків щодо здійснення кредитних операцій і до більш обережної політики кредитних установ у даній сфері;

- коштів іноземних інвесторів – 2068 млн грн, що дорівнювало 5,6% від всієї величини інвестицій в основний капітал у 2001 році і 6544 млн грн та 3,1% від загального обсягу інвестицій у 2010 році. Частка коштів іноземних інвесторів у загальному обсязі інвестицій у основний капітал протягом десяти років не перевищує 5,6% і демонструє стійку тенденцію до зменшення, сягнувши у 2010 і 2010 роках свого мінімуму відповідно 2,3% і 3,1%. Незважаючи на де-

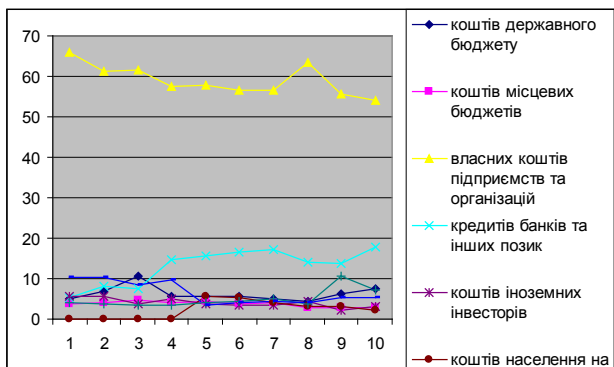


Рис. 1. Структура інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування

кларовані урядом заходи, Україна не може залучити достатнього об'єму іноземних інвестицій;

- кошти населення на будівництво власних квартир – 7019 млн грн, що складало 5,6% від загально-го обсягу залучених інвестицій в основний капітал у 2006 році. Надалі цей показник неспинно спадав і на 2010 рік він становив 4470 млн грн або 2,2%. Така ситуація є свідченням низького соціального статусу та добробуту українських громадян і їх вкрай обмежених можливостей щодо інвестування у сферу нерухомості та покращення житлових умов за рахунок власних коштів;

- кошти населення на індивідуальне житлове будівництво – у 2001 році 1573 млн грн. Це становило 4,2% у структурі всіх вітчизняних інвестицій в основний капітал. Впродовж 2010 року було вкладено 15103 млн грн, або 7,2%. Існуючі тенденції щодо даного джерела фінансування відображають загальні закономірності, що характерні і для попередніх складових структури капіталовкладень;

- інших джерел фінансування – 3854 млн грн у 2001 році та 10878 млн грн у 2010 році, або 10,4% та 5,2% відповідно.

Аналіз джерел формування інвестиційних ресурсів у основний капітал показав, що серед них найбільш суттєвими є власні кошти підприємств та організацій, далі – кредити банків, кошти державного бюджету та, у останню чергу, кошти іноземних інвесторів. Найбільш вагомим джерелом інвестицій у основний капітал протягом досліджуваного періоду були власні кошти підприємств та організацій. Їхня частка складала більше половини загального об'єму інвестицій і коливалася у різні періоди від 65,8% (2001 рік) до 54,0% (2010 рік). Другим за зведеною джерелом стали кредити комерційних банків та інші види позик. За період 2001–2010 років їх частка у відносних показниках зросла втричі – з 5,5% у 2001 році до 17,9% у 2010 році. Збільшення частки позикових коштів у загальному об'ємі інвестицій у основний капітал свідчить про зростаючу обмеженість підприємств у власних коштах для розвитку. Третю позицію займають кошти державного бюджету (7,5% у 2010 році.) Кошти місцевих бюджетів (3,7%-2,9%) є незначними у структурі джерел фінансування інвестицій. Частка коштів іноземних інвесторів у загальному обсязі інвестицій у основний капітал протягом десяти років не перевищує 5,6%, демонструючи стійку тенденцію до зменшення з 5,6% у 2001 році, до 3,1% у 2010 році.

Випереджаюче зменшення інвестицій за рахунок залучених коштів у порівнянні із власними негативно позначалося на фінансовому результаті діяльності та рентабельності власного капіталу підприємств реального сектору економіки, внаслідок скорочення у складі джерел фінансування довгостроково залучених коштів. Суб'єкти господарювання, позбавлені кредитів і позик за прийнятними для них ставками, були обмежені у можливостях не тільки здійснювати оновлення основних засобів, але й отримувати приріст рентабельності власного капіталу за рахунок диверсифікації джерел фінансування [4].

Основним показником збільшення доходів бюджету є податкові надходження. Динаміку даних показників показано у таблиці 1.

Порівняння динаміки надходжень податкових платежів до зведеного бюджету та обсягів інвестування в основний капітал дозволяє зробити висновок про подібність їх тенденцій. Для наочності відобразимо дану залежність на рисунку 2.

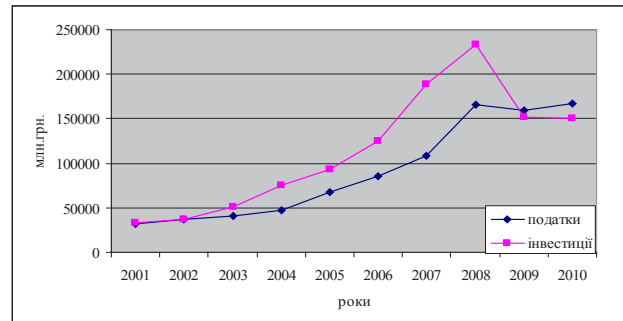


Рис. 2. Динаміка податкових надходжень до зведеного бюджету України та інвестицій в основний капітал за період 2001–2010 рр.

З таблиці 1 та рисунку 2 видно, що податкові надходження до зведеного бюджету України з 2001 по 2008 рік включно постійно збільшувалися. Так, у 2008 році їх обсяги склали 165692 млн грн, що більше ніж у 5 разів більше аналогічного показника 2001 року. Світова та національна фінансово-економічна криза 2008 року спричинила зменшення у 2009 році податкових надходжень до бюджету у порівнянні з 2008 роком. Проте їх рівень у наступних роках суттєво перевищує рівень 2007 року, що свідчить про збереження загальної тенденції до динамічного збільшення податкових надходжень зведеного бюджету.

Динаміка обсягів інвестування у основний капітал за період 2001–2010 років показує стійку тенденцію до зростання, у графіку якої є два виражені піки – у 2004 та 2008 роках. У 2009 році спостерігається спад інвестиційної діяльності, який досить швидко долається у наступні роки.

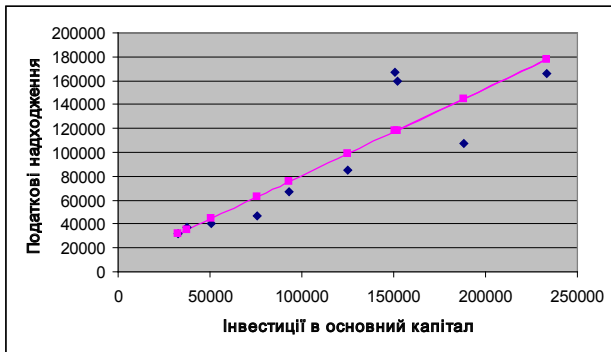
Порівняння динаміки податкових надходжень до зведеного бюджету та обсягів інвестування дозволяє зробити висновок про подібність їх тенденцій. Що свідчить про існування взаємозв'язку між податковими надходженнями та інвестиціями в основний капітал і є логічним та теоретично обґрунтованим [5]. Результати проведеного кореляційно-регресійного аналізу залежності інвестицій в основний капітал за рахунок коштів державного бюджету від податкових надходжень до зведеного бюджету України за статистичними даними 2001–2011 років описано ступеневим рівнянням і виявлено достатньо значиму кореляцію зв'язку між змінними.

Графічно залежність інвестицій в основний капітал від податкових надходжень та лінію тренду на основі ступеневої функції відображено на рисунку 3.

Таблиця 1

Аналіз динаміки податкових надходжень та інвестицій в основний капітал в Україні у 2001–2010 рр. [2]

Найменування показників	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Інформація щодо надходжень платежів (у млн грн)	31467	36950	40490	47075	67390	84899	107913	165692	159229	167360
Інвестиції в основний капітал (у млн грн)	32573	37178	51011	75714	93096	125254	188486	233081	151777	150667



$$Y = 0,72679 X + 8077,069$$

$$R^2 = 0,777$$

Рис. 3. Графічне відображення залежності між інвестиціями в основний капітал та податковими надходженнями до зведеного бюджету

Для доведення впливу податкових надходжень на інвестиції в основний капітал окрім математичного опису регресії велике значення має також сила зв'язку між змінними, яка характеризується кореляцією. У розглянутому нами випадку коефіцієнт кореляції дорівнює 0,777.

Враховуючи, що сила зв'язку збільшується від нуля до одиниці, отримане значення коефіцієнту кореляції ($R^2 = 0,777$) є достатнім для висновку про наявність кореляції. Проте вона не є максимальною і має значний потенційний резерв для збільшення сили впливу податкових надходжень до державного бюджету України на інвестиції в основний капітал.

Висновки з проведеного дослідження. З наведеного вище можна зробити такі висновки. Отримані результати вимагають проведення ґрунтовного аналі-

зу існуючих пільг з метою підвищення ефективності їх використання як податкового інструментарію для стимулювання інвестиційно-інноваційного розвитку економіки та підвищення рівня впливу податкових надходжень на інвестиції в основний капітал.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Іванов Ю.Б. Податковий менеджмент : [підруч.] / Іванов Ю.Б., Крисоватий А.І., Кізіма А.Я., Карпова В.В. – К. : Знання, 2008. – 525 с.
2. Інвестиції в основний капітал за джерелами фінансування. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Держкомстат України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/>.
3. Крушвиц Л. Финансирование и инвестиции / Крушвиц Л. Пер. с нем. под общей ред. В.В. Ковалева и З.А. Сабова. – СПб. : Издательство «Питер», 2000. – 400 с. (С. 227).
4. Машлій Г. Інвестиції в основний капітал: стан та напрями активізації [Електронний ресурс] / Г. Машлій, О. Сороківська, Я. Шевчук // Соціально-економічні проблеми і держава. – Вип. 1(4). – 2010. – Режим доступу : <http://images/stories/pdf/2010/11mhbtna.pdf>.
5. Мискіна О.О. Економетрична характеристика впливу податків на реальні інвестиції. / О. Мискіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11mhbtna.pdf>.
6. Пансков В.Г. О налоговом стимулировании инвестиционной деятельности / В. Пансков : Финансы. – 2009. – № 2. – С. 37-42; с. 40-41.
7. Пасенко В.М. Оцінка впливу податкового навантаження на інноваційно-інвестиційний розвиток регіону (на прикладі Черкаської області) / В. Пасенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpchdtu/2008_21_2/articles/15_Pasenko.pdf.
8. Савченко В.Ф. Оцінка рівня податкового навантаження в Україні / В.Ф. Савченко, А.Ф. Лось: Економіка та управління національним господарством. – 2011. – № 9-10. – С. 25.
9. Ткаченко Т. Порівняльний аналіз податкового навантаження в економіці України та країнах з розвинутою ринковою економікою / Т. Ткаченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.lnu.edu.ua/Ткаченко.pdf.

УДК 338.434

Палюх О.М.
аспірант

Національного наукового центру
«Інститут аграрної економіки»

ОЦІНКА РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН ДЕРЖАВИ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Проведено оцінку розвитку фінансових відносин держави в аграрній сфері. Досліджено динаміку та структуру видатків Державного бюджету України на фінансування Міністерства аграрної політики та продовольства України. Виявлено основні тенденції державне кредитування аграрного сектору та стан повернення кредитів до Державного бюджету України, наданих на розвиток аграрного сектору. Проаналізовано динаміку та структуру державної підтримки сільськогосподарських підприємств

Ключові слова: бюджетне фінансування, аграрний сектор, видатки бюджету, державна підтримка, аграрна політика.

Палюх О.М. ОЦЕНКА РАЗВИТИЯ ФИНАНСОВЫХ ОТНОШЕНИЙ ГОСУДАРСТВА В АГРАРНОЙ СФЕРЕ

Проведена оцінка розвитку фінансових відносин держави в аграрній сфері. Исследована динаміка і структура расходов Государственного бюджета Украины на финансирование Министерства аграрной политики и продовольствия Украины. Определены основные тенденции государственного кредитования аграрных предприятий и состояние возврата кредитов в Государственный бюджет Украины, выделенных на развитие аграрного сектора. Проанализирована динаміка і структура государственной поддержки сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: бюджетное финансирование, аграрный сектор, расходы бюджета, государственная поддержка, аграрная политика.